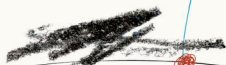

Gianumberto Accinelli
Serena Viola

EFEKT DOMINA

ALEBO NEVIDITEĽNÉ PRADIVO
PRÍRODY

Nemecká
cena za literatúru
pre mládež

EFEKT DOMINA

ALEBO NEVIDITEĽNÉ PRADIVO
PRÍRODY

Z nemeckého originálu Gianumberto Accinelli, Serena Viola:
Der Dominoeffekt oder Die Unsichtbaren Fäden Der Natur,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve S. Ficher Verlag GmbH, Frankfurt 2017,
preložila Eva Melichárková.
Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2020 ako 5248. publikácia.
Vydanie I.
Väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval AldoDesign, Bratislava.
Zodpovedná redaktorka Eva Mládeková
Jazyková redaktorka Marta Bábiková
Technická redaktorka Eva Zdražilová
Sadzba AldoDesign, Bratislava
Vytlačila Těšínska tiskárna a. s., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

u. fond
na podporu
umenia

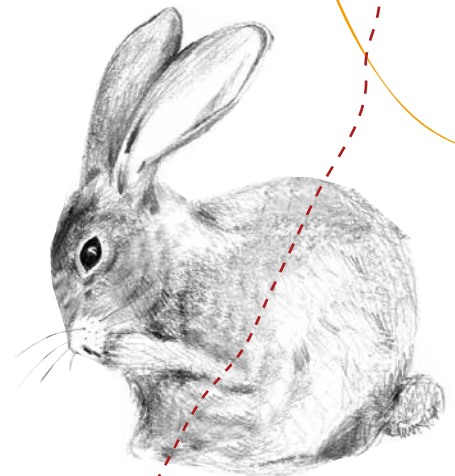
Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

All rights reserved.

Copyright © 2019 Project: Tipress Deutschland GmbH
Copyright © 2019 Text: Gianumberto Accinelli
Copyright © 2019 Illustrations: Serena Viola

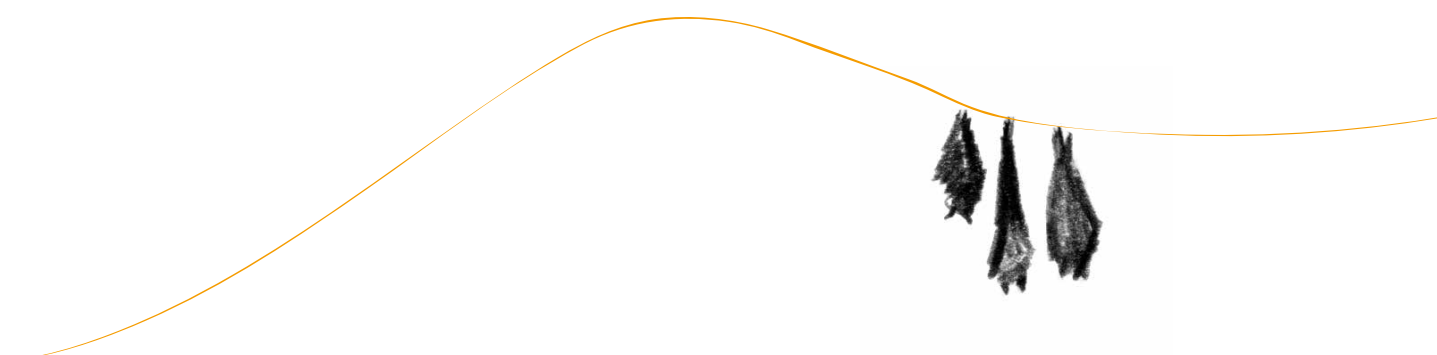
Translation © Eva Melichárková 2020
Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2020

ISBN 978-80-222-1116-1

Gianumberto Accinelli
Serena Viola

EFEKT DOMINA
ALEBO NEVIDITEĽNÉ PRADIVO
PRÍRODY

TATRAN

Obsah

Predslov	7
Ako motýľ zachránil Austráliu	9
Dlhouché problémy – králiky	15
Žabí hotel: záchrana pre panamskú zlatú žabku	21
„Operácia cat drop“: Pozor, padajú mačky!	29
O šťastných ovciach	35
Treska z podmorských plošín Newfoundlandu	43
Netopiere, diabol a... ultrazvuk	49
Milované, nenávidené aj uctievané: príbeh mačiek	57
Zbalíme si kufor a vezmeme so sebou aj... pavúka	65
Boh a národný hrdina: lajtnik	71
O kométach, moriach a preříkaných chobotniciach	77
Révokaz a tajomstvo európskeho vína	83
Najlepší priateľ človeka: svinka	89
Chýrny let poštových holubov	95
Ozajstné Eldorado – príbeh včiel	103
Včely na cestách: Taliansko – Nový Zéland a späť	111
Raj vínnych mušiek	117
Kultúra opíc	123

Predslov

Stromy vystierajú konáre k oblohe, nad lúkami bzučí hmyz a všetko živé na zemi – úplne jedno, či je to zviera alebo rastlina – by mohlo rozprávať tisíce príbehov.

Asi pred tri a pol miliardami rokov zablikala v pravekom oceáne prvá iskrička života. Od tej chvíle až dodnes, za ten nepredstaviteľne dlhý čas, pospájala príroda všetko živé nekonečným radom súvislostí. My ľudia si často neuvedomujeme existenciu neviditeľných vlákien, ktoré všetko navzájom stmelujú. Pri troche pozornosti ich však uvidíme, stačí, ak si sadneme pod strom do tieňa, na jar sa rozbehneme po lúke alebo sa zahľadíme na oblaky na nebi. Príbehy, ktoré budeš o chvíľu čítať, som zozbieral na dlhých prechádzkach. Pripojil som k nim ďalšie, o ktorých som sa dočítal v knihách, a spojenia boli odrazu jasne viditeľné.

V prírode vládne veľmi citlivo vyvážená rovnováha. Všetko sa riadi jej zákonmi a má svoje pevné miesto. Ľudia však majú taký zvyk – stále chcú veci okolo seba meniť. Narúšajú rovnováhu a občas nevedomky spustia dominový efekt, to znamená, že jedna udalosť vyvolá druhú, tá zase ďalšiu a tak ďalej. Tento efekt väčšinou životnému prostrediu viac škodí, ako prospieva. Často je problém odstrániť škody, čo vznikli. A práve takéto zamotané historky vám chcem porozprávať. Všetko sa to skutočne stalo. Niektoré sa ešte neskončili a možno dopadnú dobre; iné sú už minulosťou a nedá sa na tom nič zmeniť. Ale aj z nich sa ľudia môžu niečo naučiť – že by mali prírodu rešpektovať. A keby predsa len chceli niečo meniť, mali by si uvedomiť, že pritom môžu všeličo pokaziť a možno sa to už nebude dať opraviť. Azda ti tieto príbehy pomôžu vidieť prírodu pred dverami tvojho domu, vo vašej záhrade alebo na balkóne inými očami. A keď knihu dočítaš, možno budeš mať inú mienku o živých bytostiach okolo seba a odteraz im budeš pozornejšie načúvať.

Želám ti veľa zábavy pri čítaní – ale predovšetkým veľa radosti vonku v prírode!

Gianumberto

Žabí hotel: záchrana pre panamskú zlatú žabku

Stredoamerický štát Panama je naozaj nezvyčajné miesto: krajina spája dva obrovské svetadiely – Južnú a Severnú Ameriku. Je známa aj vďaka 82 kilometrov dlhému prieplavu, ktorý pretína štát uprostred zo severu na juh. Ročne tadiaľ prepláva z Atlantického do Tichého oceánu a naopak 12 000 až 15 000 lodí. Aj panamské dažďové pralesy pozná celý svet. Sú domovom tukanov, rozličných druhov opíc a miliónov motýľov vo všetkých farbách dúhy.

Penzión v Paname: záhada na hornom poschodí

Malú dedinku El Valle de Antón však sotvakto pozná. Tvorí ju len niekoľko domov postavených v kráteri sopky, ktorá vyhasla pred miliónmi rokov. Nedávno sa toto miesto nakrátko preslávilo po celom svete vďaka nezvyčajnému penziónu, kde ubytovali nezvyčajných hostí. Na prvý pohľad to bol celkom obyčajný hotel. Stál v malej uličke uprostred pestro pomaľovaných domov. Postavili ho v koloniálnom štýle a izby v ňom boli čisté a pohodlné. Priateľský personál serviroval v reštaurácii typické jedlá panamskej kuchyne. Prvé náznaky nezvyčajnosti bolo vidieť už na stenách hotela. Oznamy v rozličných jazykoch zakazovali hostom vstupovať na posledné poschodie hotela. Aj domáci poriadok v izbách upozorňoval návštevníkov na nezvyčajný zákaz. Popri obvyklých žiadostiach ako *Toto je nefajčiarska izba* a *Prosíme hostí, aby brali ohľad na návštevníkov ubytovaných vo vedľajších izbách* tam znovu – a opäť vo viacerých jazykoch – stálo *Vstup na horné poschodie prísne zakázaný!*

A keď ste si všimli zamestnancov náhliacich sa hore schodmi na horné poschodie, muselo vám byť jasné, že v tomto hoteli sa deje niečo čudné. Kým chyžné pracovali na prízemí, mali zvyčajnú uniformu. No ak mali vyjsť na poschodie, prezliekli sa. Vklzli do ochranných bielych odevov, vlasy si zakryli sieťkou a na topánky navliekli ochranné návleky ako v nemocnici. Takto vystrojené s ustarostenou tvárou zmizli v chodbách, kam mali hostia zakázaný prístup. Čo za tajomstvo sa ukrývalo na hornom poschodí hotela? Kto býval v zakázaných izbách?

Hotel
u zlaté
žaby

„Operácia cat drop“: Pozor, padajú mačky!

Efekt domina, o ktorom vám chcem rozprávať v tomto príbehu, sa spustil 14. januára 1943 pod večne modrou oblohou marockého mesta Casablanka na brehu Atlantického oceánu. Z hotela Anfa zamieril cez Taliansko až na ostrov Borneo na druhej strane sveta. Poďme po jeho stopách.

Tajná schôdzka v Casablance

Toho dňa sa prezident Spojených štátov Franklin D. Roosevelt stretol v Casablance s premiérom Veľkej Británie Winstonom Churchillom a francúzskym generálom Charlesom de Gaullom. Dohodli si tajnú schôdzku – v dejepisných knihách ju označujú ako konferenciu v Casablance – a chceli na nej vymyslieť spojeneckú stratégiu, ako čo najskôr ukončiť zúriacu druhú svetovú vojnu.

Ako si Taliani poradili s komármi prenášajúcimi maláriu

Podľa plánu mali spojenci vytlačiť Nemcov z južného Talianska. Nikto si nespomenul na roje komárov, ktorých bola krajina plná. Nemyslím obyčajné, takmer neškodné komáre – v tých rokoch Taliansko zaplavili komáre druhu *Anopheles*. Tento hmyz prenáša parazity, ktoré spôsobujú strašnú chorobu, maláriu. Taliansko bolo európskou pevnosťou týchto komárov. Vyskytovali sa najmä na Pontinskej nížine, kde je mnoho močiarov, v Maremme v strednom Taliansku a v mnohých pobrežných oblastiach Talianska. Anglickí a americkí vojaci nebojovali len proti Nemcom, museli poraziť aj ďalšieho nepriateľa.

Vrhali sa na nich roje komárov, cicali im krv a šírili maláriu.

Čo robiť? Ako zvíťaziť nad komármi, poradiť si s maláriou a dodať spojeneckým vojskám odvalu, aby vládali pokračovať v oslobodzovacom pochode na sever?

Riešenie sa našlo. V máji 1943 pribalili vojakom do plnej poľnej chemikálie dichlórdifenyiltrichlóretán. V roku 1939 švajčiarsky chemik Paul Müller odhalil ničivý účinok tejto chemikálie na hmyz, ktorá sa neskôr smutne preslávila pod názvom DDT (rozprávam o tom v kapitole „Raj ovocných mušiek“). Neskoršie

